

שמות (199)

ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו תבת גמא... ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאר (ג.כ)
במדרש (שמו"ר א. כד) מובא: אותו היום שנשלך משה ליאר, כ"א ניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבון העולמים, מי שעתיד לומר לפניך שירה על ים סוף ביום זה, ילקה במים ביום זה? רבי אחא בר חנינא אמר: אותו יום ששה בסיון היה, וכך אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום הזה, ילקה ביום זה? וכתב "בדברי האמת", שבזה תלויה מחלוקתם מר סבר תורה עדיפא ומר סבר שירה עדיפא. וכיון שאמרינן (עירובין יג.): אלו ואלו דברי אלוקים חיים, יש לומר ששתי זכויות אלו אמרו מלאכי השרת. ופירשו בזה המפרשים את הפסוק: עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה עזי זו התורה, שנאמר: ה' עוז לעמו יתן, וזמרת י-ה זו השירה, ולכן: ויהי לי לישועה. שבזכות שניהם באה ישועה למשה רבינו וניצל.
רב עובדיה יוסף זצ"ל בספרו "משוש תבל"

וימת מלך מצרים (ב.כג)
 נצטרע, והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם (רש"י), מדוע עקרו חז"ל את הפסוק מפרשטו, שלא מת ממש אלא שנצטרע. לכאורה אפשר ליישב עפ"י הנאמר במדרש על הפסוק "וישכב דוד עם אבותיו", ולא נכתב "המלך דוד" כמו שקוראו הנביא בכל מקום, משום שאין שלטון ביום המוות. ביום המוות ניטלת המלוכה מאת המלך וא"א לקוראו "מלך". אך דברי המדרש אלה נסתרים לכאורה, מהכתוב כאן "וימת המלך מצרים" הנה מכנה הכתוב את המלך "למלך", אף בשעת מיתתו, קושיא זו היא שהכריחתם לחז"ל לפרש שלא מת ממש אלא שנצטרע.

ספר "המאור שכתורה"

וירא והנה הסנה פער באש והסנה איננו אפל (ג.ב)
 מדוע סנה? כך כתוב ב"צרוור המור" בשם המדרש: מה הסנה הזה ענפיו סבוכים וכל ציפור שנקלעת לתוכו אינה יוצאת ממנו בשלום אלא בחיתוך איברים, כך מי שמזיק לישראל אינו יוצא בשלום.
 ובמדרש אמרו: מה הסנה הזה, כשאדם מכניס לתוכו ידו אינו מרגיש, וכשהוא מוציאה נשרט, כך, כשירדו ישראל למצרים לא עוררו תשומת לב רבה, וכשיצאו, יצאו באותות ומופתים וביד חזקה, וכך תהא גם גאולתם העתידה, במהרה.

ספר "מעין השבוע"

איך ולמה מילאה הארץ את בני ישראל
ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד ומאד ותמלא הארץ אתם (א.ז)
 לכאורה, צריך היה הפסוק לומר "וימלא את הארץ" ולא "ותמלא הארץ אותם"? עוד עלינו לבאר את מה שאמר "ויעצמו במאד מאוד", כי לכאורה האות ב' במילת "במאוד", היא מיוחדת, ואדרבה אין לה הסבר, ויהיה עליו לומר "ויעצמו מאוד מאוד"? יש לומר: שכל זמן שהשבטים קיימים, היו ממעטים בעסק והקדישו את זמנן לעסק התורה. כאשר זו היתה הנהגתם, לא התחיל השעבוד כלל. אולם לאחר מכן: "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא", והדור הבא כבר לא התנהג כמותם ושינה את סדר יומו. הדברים נרמזים בפסוק זה: "מאוד" הוא לשון ריבוי ותוספת, אולם למילה "מאוד" יש מובן נוסף שמשמעותו עסק ומסחר, כמו שביארו עם הפסוק "בכל מאודך" (דברים ו.ה), שפירושו בכל עסקיך ונכסיך. וכך אומר הכתוב: "ובני ישראל פרו וישרצו", לאחר שהסתלקו יוסף ואחיו מן העולם, "וירבו ויעצמו במאד מאד", כלומר: הם התעצמו מאוד במאודם ועסקיהם ולא הקדישו את זמנם לתורה, ועל ידי זה "ותמלא הארץ אותם", הם עצמם התמלאו ממעשי ארץ מצרים וגילויה.

ספר "כמוצא שלל רב"

כשהגוי עושה "הבדלה", זוכה היהודי ל"קידוש"
ויקצו מפני בני ישראל (א.יב)
 ורבותינו דרשו כקוצים היו בעיניהם (רש"י). כאשר הגויים מואסים וקצים בנו, הדבר רק מועיל עבורנו, שכן באופן כזה, אנו יותר שמורים ומוגנים מפניהם, ואיננו נטמאים בטומאתם. ביטוי מעשי ניתן לראות במעשה הבא: היה זה כאשר היה ה"בעל שם טוב" בדרכו לארץ ישראל. בשהותו באיסטנבול. באחד הימים טבל בים, וביציאתו חיפש יהודי כדי לגעת בו, כמנהגו בקודש להקפיד עד מאוד לגעת אחר הטבילה ביהודי בטרם יגע בו גוי. אולם, לצערו על החוף עמדו גויים רבים, עד שלא ניתן היה לעבור שם, מבלי לגעת באחד מהם. עמד ה"בעל שם טוב" ונשא תפילה לבוורא עולם שיעזור לו, והנה הוא שומע אחד מן הגויים אומר לחבירו: 'הוי', ראו, גם לכאן הגיעו יהודים, וזו שלא יגע בכם. כך הצליח ה"בעל שם טוב" לעבור בשלום, הנה כי כן, הם קצים בנו, אולם אנו שמחים על כך ומצליחים על ידי כך להישמר מפניהם.

ספר "ומתוך האור"

הלכה: האופנים שצריך להפסיק מתלמודו למצות אחרת.
כתב השו"ע (יו"ד סי' רמ"ו סי"ח): ואם אי אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים, יעשה המצוה ויחזור לתורתו. כתב הפסקים ותשובת (אות מב): והוא הדין אם אין עשיית האחרים מספקת למצוה זו, כגון להוצאת המת שאין לו מלווים לפי כבודו, צריך להפסיק אף באמצע לימודו. ואפילו תלמוד תורה של רבים נדחה מפני מצוות הללו, אלא שנחלקו הפוסקים אם מבטלים את הרבים באופן שאם יפסיק ויבטל לימודו לרבים עכשיו, ולא יוכלו להתאסף עוד ללמוד לאחר שיקיימו המצוה. ויש שכתבו עוד, שאם הולך ללמוד לפני רבו, ויש חשש שאם יעסוק במצוה האחרת יפסיד בדרכי לימוד התורה וקניית החכמה, לא יפסיק אפילו למצוה עוברת.

ספר "פסקים ותשובות"

פתגם: שמור על הקיים, בטרם תלך לחפש אחר האבידה
ספר "שמחלה"

חקירה: פדיון הבן

האב מחיל בעצמו את הפדיון (כח האדם, כקניינים), או שהוא רק נותן את הכסף והבן נפדה ממילא (כח המעשה, כשחיטה). (שיעורי ר' שמואל קידושין עמוד לו: כח המעשה)
ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: אינו שווה: ראש הקהל שנהג בתקיפות שחצנית, הוציא את אחד הפרנסים מכליו, עד שהלה הטיח בפניו בכעס. ראוי אתה שיירקו בפניך. ראש הקהל נתן בו עיניים שופעות חימה. אמר בפסקנות: אינני ממשיך בישיבה, בטרם יחזור בו זה מדבריו. הפצירו בו יתר הפרנסים, עד שהלה נענה ואמר: ניחא, אין אתה ראוי שיירקו בפניך.
ספר "חד וחלק" חלק ב' (קסג)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, סשא בנימין בין קארין מרים ויקטוריה שושנה בת ג'ויס חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, חיים אהרן לייב בן רבקה, שמחה ג'וזת בת אליז, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלוח, פייגא אולגה בת ברנה, יוסף בן מייכה, רבקה בת ליוזה, רישרד שלום בן רחל, נסים בן אסתר, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, יעקב בן אסתר, דוד בן מרים, יעל בת כמונה, חנה בת ציפורה, ישראל יצחק בן ציפורה, יוסף בן מייכה רפואה שלימה ולידה קלה לרבקה בת שרה. זרע של קיימא לחניאל בן מלכה ורות אוריליה שמחה בת מרים. זיווג הגון לאלודי רחל מלכה בת חשמה. לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה. מסעודה בת בלה.

שֶׁל נְעֻלְיָךְ מַעַל רַגְלֶיךָ פִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו
אֲדַמָּת קֹדֶשׁ הוּא (ג. ה)

מביא הבני יששכר, שענין נעילת הסנדל הוא כדי להפסיק בין האדם לאדמה, כי בחטא האדם נתקללה האדמה, לכן עושים הפסק בין רגלי האדם לאדמה. עבור כן מקום שהוא אדמת קודש, ששם האדמה יצאה מכלל ארור לברוך, יש לילך יחף, וזה הפירוש "שֶׁל נְעֻלְיָךְ מַעַל רַגְלֶיךָ פִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת קֹדֶשׁ הוּא" ומביא סמך לזה, ממ"ש חז"ל: לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו (שבת קכט.), כיון שהמנעלים מפסיקים בין הקללה לברכה, לכן ימכור כל מה שיש לו ויקח מנעלים, להפסיק מקללת האדמה. לכן מברכים על זה שעשה לי כל צרכי, כי צורך האדם להפסיק בין הקללה לברכה.

לכן גם אסורה נעילת הסנדל ביום הקדוש, ביום הכיפורים, כי ביום זה נתקדשה הארץ בקדושת היום ויצאה מן הקללה לברכה. ומה שאסרו נעילת הסנדל ביום ט' באב, כדי לרמז שזה היום המקווה לישועה, כי נולד בן דוד, להורות שעל ידי משיח בן דוד תצא האדמה מקללה לברכה.

ספר "המאור שבתורה"

וְשַׁמְתֶּם עַל פְּנֵיכֶם וְעַל פְּנֵיתֶיכֶם (ג. כב)

את הבגדים ששאלו מן המצרים שמו בני ישראל על בנייהם ובנותיהם, אבל לא הלבישו אותם בהם, זה הפירוש 'ושמתם' ולא כתוב 'והלבשתם', שכן בני ישראל שמרו על מלבושם המקורי, ולא לבשו אותם כמות שהם אלא רק לאחר ששינו אותם לפי הדוגמה היהודית.

ספר "מענה של תורה"

מדוע הלך משה ליטול רשות מחותנו אחר ציווי השי"ת?
וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יִתְרוֹ חַתָּנוֹ (ד. יח)

ליטול רשות (רש"י). תמוה, הלא השי"ת אמר למשה בפירוש לחזור ממדין ולהציל את עם ישראל מתחת סבלות ועיני מצרים, איך יתכן שמשה הולך לשאול את יתרו על כך, ביאר הסבא מסלבודקה זצ"ל: אילמלא מדה זו של הכרת הטוב שהראה לחותנו לא היה ראוי להיות מנהיג האומה הישראלית. היינו שהקב"ה ציפה ממנו שלפני שמסכים ונענה לבקשתו יפנה אל חמיו, כי כך צריכה להיות ההנהגה עפ"י חובת הכרת הטוב. אדרבה זו היא שהכשירה את משה להיות מנהיגם של ישראל.

זה מה שמצינו בחז"ל (אבות דברי נתן פרק מא): "אם עשית לחברך טובה הרבה, יהא בעיניך מעט ואם עשה לך חברך טובה קימעא יהא בעיניך הרבה". נראה מזה גודל ערך מידת הכרת הטוב, ועד כמה צריך האדם להחזיק טובה לחברו על מה שעשה לו.

ספר "לתתך עליון"

